בע"ה

גליון ל"ט | י"ד-כ' שבט

לִשְׁקֹד

עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם

שִׁעוּרֵי הַשָּׁבוּעַ – נ"ך וּמִשְׁנָיוֹת

כְּתַקָּנַת מוֹרֵנוּ וְרַבֵּינוּ הָרַב יִצְחָק גִּינְזְבּוּרְג שְׁלִיטָ"א

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת יִתְרוֹ תשפ"ו

נ"ך: יואל פרקים א'-ד', עמוס פרקים א'-ג'

משנה: מסכת הוריות פרק ב'

הקדמת המערכת

שבוע טוב ומבֹרך, לכל אנ"ש והתמימים שיחיו, השוקדים על דלתות התורה הקדושה ורבינו שליט"א יום יום!

השבוע, י"ד-כ' שבט, נלמד את ספר יואל כולו ואת פרקים א'-ג' בספר עמוס. ספר יואל ממשיך את ספר יואל ונע בין תוכחה לעם ישראל, להבטחה חזקה וברורה ש"סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין". ספר עמוס עוסק בתוכחת ה' ועונשי העמים. גם בו מובטח שעם ישראל יעשו תשובה ויגאלו, ומתואר בו משפט הגוים הגדול ביום בוא ה'.

במשנה נלמד את פרק ב' במסכת הוריות.

בשיעור השבועי הבאנו שיעור של הרב בכינוס ילדים מ-ח"י שבט תשס"ז, בו הרב מדבר על הקשר בין הילולת הרבנית חיה מושקא ע"ה להילולת הרה"ק ר' מנחם מענדל מקוצק זי"ע, ומסביר על הקשר בין חסידות חב"ד וקוצק ו"מ"מ לגזירה שווה". (אמנם הילולת הרבנית היא ביום שני הבעל"ט, אך בשגחה פרטית אין ב'מעיון גנים - סידרה ג'' מאמר לשבת יתרו, כדי שנזכה בשיעור המתוק הזה...).

השבוע חל ראש השנה לאילנות, ט"ו בשבט (לצערינו לא אין התיחסות גלויה בתוכן אליו, אך לפחות נציין אותו כאן).

יהי רצון שנזכה להשלמת הבטחת ה' עליה אנו לומדים בנ"ך בימים אלו, שה' ימשוך אותנו כבר בחבלי עבותות אהבתו לעשות תשובה שלימה מאהבה, וניגאל תיכף ומיד ממש.

המערכת

***

לקבלת העלון מדי שבוע באימייל, לתרומות, הערות והארות – noameg23@gmail.com

טבלת הלְמוד להדש טבת

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	ששי	שבת קדש
כ"ט טבת הושע א'	**א' שבט** **ראש חודש** הושע ב'	**ב' שבט** הושע ג'	**ג' שבט** הושע ד'	**ד' שבט** הושע ה'	**ה' שבט** הושע ו'	**ו' שבט** **בא** אבות פ"ו הושע ז'
ז' שבט **יארצייט אם-הרב** הושע ח'	**ח' שבט** הושע ט'	**ט' שבט** הושע י'	**י' שבט** **הסתלקות הרבי הריי"צ** הושע י"א	**י"א שבט** **קבלת הנשיאות** **הושע י"ב**	**י"ב שבט** הושע י"ג	**י"ג שבט** **בשלח-שירה** הושע י"ד הוריות פ"א
י"ד שבט יואל א'	**ט"ו שבט** **ראש השנה לאילנות** יואל ב'	**ט"ז שבט** יואל ג'	**י"ז שבט** יואל ד'	**י"ח שבט** עמוס א'	**י"ט שבט** עמוס ב'	**כ' שבט** **יתרו** עמוס ג' הוריות פ"ב
כ"א שבט עמוס ד'	**כ"ב שבט** עמוס ה'	**כ"ג שבט** עמוס ו'	**כ"ד שבט** עמוס ז'	**כ"ה שבט** עמוס ח'	**כ"ו שבט** עמוס ט'	**כ"ז שבט** **משפטים** עובדיה א' הוריות פ"ג סיום סדר נזיקין!
כ"ח שבט יונה א'	**כ"ט שבט** יונה ב'	**ל' שבט** אדר"ח אדר יונה ג'	א' אדר בדר"ח אדר יונה ד'	**ב' אדר** מיכה א'	**ג' אדר** מיכה ב'	**ד' אדר** **תרומה** מיכה ג' זבחים פ"א

נ"ך יומי - יום ראשון, י"ד שבט

יואל א'

(א) דְּבַר־יְ אֲשֶׁר הָיָה אֶל־יוֹאֵל בֶּן־פְּתוּאֵל:

אל יואל בן פתואל - בן שמואל הנביא שפיתה לאל בתפילתו, יש אומרים שנבואה זו נאמרה באותן שבע שנים שאמר אלישע כי קרא י"י לרעב וגו' (מלכים ב ח':א') ובימי יהורם בן אחאב היו ובהלכות גדולות נמצא יואל ונחום וחבקוק היו בימי מנשה.

(ב) שִׁמְעוּ־זֹאת הַזְּקֵנִים וְהַאֲזִינוּ כֹּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הֲהָיְתָה זֹּאת בְּיֹמֵיכֶם וְאִם בִּימֵי אֲבֹתֵיכֶם:

ההיתה זאת - האמורה למטה.

(ג) עָלֶיהָ לִבְנֵיכֶם סַפֵּרוּ וּבְנֵיכֶם לִבְנֵיהֶם וּבְנֵיהֶם לְדוֹר אַחֵר: (ד) יֶתֶר הַגָּזָם אָכַל הָאַרְבֶּה וְיֶתֶר הָאַרְבֶּה אָכַל הַיֶּלֶק וְיֶתֶר הַיֶּלֶק אָכַל הֶחָסִיל:

יתר הגזם וגו' - גזם ארבה ילק חסיל מיני גובאי הם ונתנבא עליהם שיבאו ובאו באותן הימים וכלו כל פרי העץ וירק השדה.

(ה) הָקִיצוּ שִׁכּוֹרִים וּבְכוּ וְהֵילִלוּ כָּל־שֹׁתֵי יָיִן עַל־עָסִיס כִּי נִכְרַת מִפִּיכֶם:

עסיס - יין הטוב.

(ו) כִּי־גוֹי עָלָה עַל־אַרְצִי עָצוּם וְאֵין מִסְפָּר שִׁנָּיו שִׁנֵּי אַרְיֵה וְמִתַלְעוֹת לָבִיא לוֹ:

גוי עלה על ארצי - הגובאי הזה כינהו כצבא גוי. **ומתלעות** - הן השינים הגסין שלועס בהן.

(ז) שָׂם גַּפְנִי לְשַׁמָּה וּתְאֵנָתִי לְקֻצָּפָה חָשֹׂף חָשָׂפָהּ וְהִשְׁלִיךְ הִלְבִּינוּ שָׂרִיגֶיהָ:

לקצפה - למפח נפש. **חשף חשפה והשליך** - קלוף קליפות העץ והשליכו עד הלבינו זמורות הגפן.

(ח) אֱלִי כִּבְתוּלָה חֲגֻרַת־שַׂק עַל־בַּעַל נְעוּרֶיהָ:

אלי - קינה מתרגמינן אליא.

(ט) הָכְרַת מִנְחָה וָנֶסֶךְ מִבֵּית יְ אָבְלוּ הַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי יְ:

הכרת - כמו נכרת ה"א הנקודה בחטף קמץ עומדת במקום נו"ן כמו וחית השדה השלמ' לך (איוב ה', כ"ג).

(י) שֻׁדַּד שָׂדֶה אָבְלָה אֲדָמָה כִּי שֻׁדַּד דָּגָן הוֹבִישׁ תִּירוֹשׁ אֻמְלַל יִצְהָר: (יא) הֹבִישׁוּ אִכָּרִים הֵילִילוּ כֹּרְמִים עַל־חִטָּה וְעַל־שְׂעֹרָה כִּי אָבַד קְצִיר שָׂדֶה:

הובישו - הכלמו. **אכרים** - מנהיגי המחרישה. **על חטה ועל שעורה** - מוסב על אכרים, ועל הכורמים אמר.

(יב) הַגֶּפֶן הוֹבִישָׁה וְהַתְּאֵנָה אֻמְלָלָה רִמּוֹן גַּם־תָּמָר וְתַפּוּחַ כָּל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה יָבֵשׁוּ כִּי־הֹבִישׁ שָׂשׂוֹן מִן־בְּנֵי אָדָם:

הגפן הובישה והתאנה אומללה - נכרתה פסק פריה. **הובישׁ** - כמו יבש.

(יג) {ס} חִגְרוּ וְסִפְדוּ הַכֹּהֲנִים הֵילִילוּ מְשָׁרְתֵי מִזְבֵּחַ בֹּאוּ לִינוּ בַשַּׂקִּים מְשָׁרְתֵי אֱ-לֹהָי כִּי נִמְנַע מִבֵּית אֱ-לֹהֵיכֶם מִנְחָה וָנֶסֶךְ: (יד) קַדְּשׁוּ־צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה אִסְפוּ זְקֵנִים כֹּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בֵּית יְ אֱ-לֹהֵיכֶם וְזַעֲקוּ אֶל־יְ:

קדשו צום - הזמינו צום. **עצרה** - אסיפה.

(טו) אֲהָהּ לַיּוֹם כִּי קָרוֹב יוֹם יְ וּכְשֹׁד מִשַּׁדַּי יָבוֹא:

אהה - לשון גניחת יללה. **וכשוד** - וכביזת שודדים. **יבוא** - מאת המקום.

(טז) הֲלוֹא נֶגֶד עֵינֵינוּ אֹכֶל נִכְרָת מִבֵּית אֱ-לֹהֵינוּ שִׂמְחָה וָגִיל:

נגד עינינו - אנו רואים.

(יז) עָבְשׁוּ פְרֻדוֹת תַּחַת מְגִרְפֹתֵיהֶם נָשַׁמּוּ אֹצָרוֹת נֶהֶרְסוּ מַמְּגֻרוֹת כִּי הֹבִישׁ דָּגָן:

עבשו - העלו חלודה ועיפוש בלעז מויישיר. **פרודות** - תרגם יונתן גרבי חמרא. **מגרפותיהם** - תרגום יונתן מגופתהון מגופת כיסוי החביות. **נשמו אוצרות** - של יין ושל שמן. **ממגורות** - מגורות של חטין.

(יח) מַה־נֶּאֶנְחָה בְהֵמָה נָבְכוּ עֻדְרֵי בָקָר כִּי אֵין מִרְעֶה לָהֶם גַּם־עֶדְרֵי הַצֹּאן נֶאְשָׁמוּ:

נבוכו - נתערבלו ונסגרו ותעו ביערים ובמדברות. **נאשמו** - נתקלקלו באשמתן.

(יט) אֵלֶיךָ יְ אֶקְרָא כִּי אֵשׁ אָכְלָה נְאוֹת מִדְבָּר וְלֶהָבָה לִהֲטָה כָּל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה:

נאות מדבר - לשון נוה.

(כ) גַּם־בַּהֲמוֹת שָׂדֶה תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ כִּי יָבְשׁוּ אֲפִיקֵי מָיִם וְאֵשׁ אָכְלָה נְאוֹת הַמִּדְבָּר:

תערוג - תצעק כאשר פתר דונש ערג לאילים נהם לשחלים וגעה לעגלים וצהל לסוסים ציפצוף לעופות ונבח לכלבים.

נ"ך יומי - יום שני, ט"ו שבט

יואל ב'

(א) {ס} תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן וְהָרִיעוּ בְּהַר קָדְשִׁי יִרְגְּזוּ כֹּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כִּי־בָא יוֹם־יְיָ כִּי קָרוֹב:

תקעו שופר - להשמיעם שישובו בתשובה בטרם תבואתם הרעה הזאת. **יום י"י** - מה שאמרנו למעלה.

(ב) יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל כְּשַׁחַר פָּרֻשׂ עַל־הֶהָרִים עַם רַב וְעָצוּם כָּמֹהוּ לֹא נֶהְיָה מִן־הָעוֹלָם וְאַחֲרָיו לֹא יוֹסֵף עַד־שְׁנֵי דּוֹר וָדוֹר:

כשחר פרוש על ההרים - הארבה והגזם נפרשים על ההרים כשחר הנפרש בכל העולם. **כמוהו לא נהיה מן העולם** - לבוא כל המינים הללו זה אחר זה אבל מין ארבה לבדו לא היה כמו אותו של מצרים שנאמר ואחריו לא יהיה כן (שמות י', י"ד).

(ג) לְפָנָיו אָכְלָה אֵשׁ וְאַחֲרָיו תְּלַהֵט לֶהָבָה כְּגַן־עֵדֶן הָאָרֶץ לְפָנָיו וְאַחֲרָיו מִדְבַּר שְׁמָמָה וְגַם־פְּלֵיטָה לֹא־הָיְתָה לוֹ:

לפניו אכלה אש - משחיתים את הכל כאילו אש אוכלת לפניהם ולהבה מלהטת אחריהם. **כגן עדן** - היתה הארץ לפני בואו ואחר שילך הניח את הארץ כמדבר שממה.

(ד) כְּמַרְאֵה סוּסִים מַרְאֵהוּ וּכְפָרָשִׁים כֵּן יְרוּצוּן:

כמראה סוסים מראהו - במרוצתו.

(ה) כְּקוֹל מַרְכָּבוֹת עַל־רָאשֵׁי הֶהָרִים יְרַקֵּדוּן כְּקוֹל לַהַב אֵשׁ אֹכְלָה קֶשׁ כְּעַם עָצוּם עֶרוּךְ מִלְחָמָה:

כקול להב - האוכלת קש משמעת קול. **ערוך מלחמה** - לפי שהוא דבוק נקוד חטף סגול.

(ו) מִפָּנָיו יָחִילוּ עַמִּים כָּל־פָּנִים קִבְּצוּ פָּאֳרוּר:

קבצו פארור - שחרות כקדירה כמה דאת אמר ובשלו בפרור (במדבר י"א:ח') ואלף הכתובה יתירה היא ואינה נקראת.

(ז) כִּגִּבּוֹרִים יְרֻצוּן כְּאַנְשֵׁי מִלְחָמָה יַעֲלוּ חוֹמָה וְאִישׁ בִּדְרָכָיו יֵלֵכוּן וְלֹא יְעַבְּטוּן אׇרְחוֹתָם:

ולא יעבטון - אין לו דמיון ופתרונו לפי ענייננו לא יעקלון.

(ח) וְאִישׁ אָחִיו לֹא יִדְחָקוּן גֶּבֶר בִּמְסִלָּתוֹ יֵלֵכוּן וּבְעַד הַשֶּׁלַח יִפֹּלוּ לֹא יִבְצָעוּ:

ובעד השלח - כמו בעד החלונים (יואל ב', ט') על פני כלי זיין יפלו ויחנו. **ולא יבצעו** - ולא יקבלון ממון ויונתן פתר בו לשון שליחות בשביל שליחות של הקב"ה מפילין עצמן ובצע כסף לא לקחו.

(ט) בָּעִיר יָשֹׁקוּ בַּחוֹמָה יְרֻצּוּן בַּבָּתִּים יַעֲלוּ בְּעַד הַחַלוֹנִים יָבֹאוּ כַּגַּנָּב:

בעיר ישקו - לשון השמעת קול כמו כמשק גבים (ישעיהו ל"ג, ד') דוב שוקק (משלי כ"ח, ט"ו) ממשק חרול (צפניה ב', ט'). ויונתן תרגם: לשון נשק מזדיינין.

(י) לְפָנָיו רָגְזָה אֶרֶץ רָעֲשׁוּ שָׁמָיִם שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ קָדָרוּ וְכוֹכָבִים אָסְפוּ נָגְהָם:

רעשו שמים - בשביל פורענו' הבאה על ישראל רוגזים ורועשים. **אספו נגהם** - הכניסו אורן.

(יא) וַיי נָתַן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ כִּי רַב מְאֹד מַחֲנֵהוּ כִּי עָצוּם עֹשֵׂה דְבָרוֹ כִּי־גָדוֹל יוֹם־יְיָ וְנוֹרָא מְאֹד וּמִי יְכִילֶנּוּ:

וי"י נתן - עליהם קולו במאמר נביאיו לפני שלחו בהם את חילו זה. **כי רב מאד מחנהו** - אשר ישלח בכם אם לא תטיבון.

(יב) וְגַם־עַתָּה נְאֻם־יְיָ שֻׁבוּ עָדַי בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְצוֹם וּבִבְכִי וּבְמִסְפֵּד: (יג) וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל־בִּגְדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי־חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְנִחָם עַל־הָרָעָה:

ואל בגדיכם - כי איני חש לקריעת בגדיכם. דבר אחר: קרעו לבבכם ואל תצטרכו לקרוע בגדיכם מחמת אבל. **ונחם על הרעה** - נהפך למחשבה אחרת.

(יד) מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנִחָם וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה מִנְחָה וָנֶסֶךְ לַיי אֱלֹהֵיכֶם:

מי יודע - שיש בו עון ישוב וניחם. **והשאיר** - החסיל והגזם אחריו ברכה ע"י התשובה תבא ברכה בפירות.

(טו) {פ} תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קַדְּשׁוּ־צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה: (טז) אִסְפוּ־עָם קַדְּשׁוּ קָהָל קִבְצוּ זְקֵנִים אִסְפוּ עוֹלָלִים וְיֹנְקֵי שָׁדָיִם יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ:

קבצו זקנים - ממשקלות שלח קבוץ אלי (מלכים א י"ח, י"ט) לשון רפי וקל.

(יז) בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי יְיָ וְיֹאמְרוּ חוּסָה יְיָ עַל־עַמֶּךָ וְאַל־תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְחֶרְפָּה לִמְשָׁל־בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בָעַמִּים אַיֵּה אֱ-לֹהֵיהֶם:

לחרפה - לגדופין. **למשל בם גוים** - לשון משל ושנינה.

(יח) וַיְקַנֵּא יְיָ לְאַרְצוֹ וַיַּחְמֹל עַל־עַמּוֹ:

ויקנא י"י לארצו - לשון המקנא אתה לי (במדבר י"א, כ"ט) נכנסה בלבו צרתה ונלח' במלחמת' ונתעסק בצרכיה ורבותינו פירשו לשון התראה התרה בגובאי על עסקי ארצו.

(יט) וַיַּעַן יְיָ וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הִנְנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת־הַדָּגָן וְהַתִּירֹוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וּשְׂבַעְתֶּם אֹתוֹ וְלֹא־אֶתֵּן אֶתְכֶם עוֹד חֶרְפָּה בַּגּוֹיִם:

חרפה - גדוף שיקראו אתכם חסירי לחם.

(כ) וְאֶת־הַצְּפוֹנִי אַרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם וְהִדַּחְתִּיו אֶל־אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה אֶת־פָּנָיו אֶל־הַיָּם הַקַּדְמֹנִי וְסֹפוֹ אֶל־הַיָּם הָאַחֲרוֹן וְעָלָה בָאְשׁוֹ וְתַעַל צַחֲנָתוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת:

ואת הצפוני - יש לפותרו על חיל הארבה ועליו נופל לשון הדחתיו אל ארץ ציה ושממה. דבר אחר: העם הבא מצפון מלכי אשור ורבותינו אומרים זה יצר הרע שצפון בלבבו של אדם. **הקדמוני** - המזרחי ורבותינו שפירשו ביצר הרע דרשו שני הימים הללו במקדש ראשון ובמקדש שני וכן פירשוהו על אשר שם פניו במקדש ראשון ושני והחריבם ולפי התרגום שפירשו על חיל מלך אשור צריך לומר פניו אל הים הקדמוני מקצת חילו אשלח למזרח ומקצתו למערב. **צחנתו** - באשו יורה עליו שהוא לשון זוהם וטינוף. **כי הגדיל לעשות** - ראה שפשט ידו בגדולים.

(כא) אַל־תִּירְאִי אֲדָמָה גִּילִי וּשְׂמָחִי כִּי־הִגְדִּיל יְ לַעֲשׂוֹת:

אל תיראי אדמה - ארץ ישראל אם תשובי בתשובה.

(כב) אַל־תִּירְאוּ בַּהֲמוֹת שָׂדַי כִּי דָשְׁאוּ נְאוֹת מִדְבָּר כִּי־עֵץ נָשָׂא פִרְיּוֹ תְּאֵנָה וָגֶפֶן נָתְנוּ חֵילָם: (כג) וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּיי אֱ-לֹהֵיכֶם כִּי־נָתַן לָכֶם אֶת־הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן:

את המורה - את נביאיכם המורים אתכם לשוב אלי כדי לצדק אתכם. **מורה ומלקוש** - כמו יורה ומלקוש (דברים י"א, י"ד). **בראשון** - בניסן ואע"פ שהיורה היא רביעה ראשונה היורדת על הזרע והוא במרחשון אותה שנה בניסן זרעו כמו שמפורש במסכת תענית שגדלה התבואה באחד עשר יום.

(כד) וּמָלְאוּ הַגְּרָנוֹת בַּר וְהֶשִׁיקוּ הַיְקָבִים תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר:

והשיקו - לשון השמעת קול כשהקילוח יורד מן הגת אל תוך היקב והוא הבור שלפני הגת.

(כה) וְשִׁלַּמְתִּי לָכֶם אֶת־הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל הָאַרְבֶּה הַיֶּלֶק וְהֶחָסִיל וְהַגָּזָם חֵילִי הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי בָּכֶם: (כו) וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־שֵׁם יְ אֱ-לֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא־יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: (כז) וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְ אֱ-לֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא־יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם:

נ"ך יומי - יום שלישי ט"ז שבט

יואל ג'

(א) {פ} וְהָיָה אַחֲרֵי־כֵן אֶשְׁפֹּךְ אֶת־רוּחִי עַל־כָּל־בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם זְקֵנֶיכֶם חֲלֹמוֹת יַחֲלֹמוּן בַּחוּרֵיכֶם חֶזְיֹנוֹת יֵרָאוּ:

והיה אחרי כן - לעתיד לבא. **על כל בשר** - על מי שנעשה לבו רך כבשר דוגמת ונתתי לכם לב בשר (יחזקאל ל"ו, כ"ו).

(ב) וְגַם עַל־הָעֲבָדִים וְעַל־הַשְּׁפָחוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֶשְׁפֹּךְ אֶת־רוּחִי: (ג) וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ דָּם וָאֵשׁ וְתִימְרוֹת עָשָׁן:

ותמרות עשן - זקיפות מעלה עשן בגובה.

(ד) הַשֶּׁמֶשׁ יֵהָפֵךְ לְחֹשֶׁךְ וְהַיָּרֵחַ לְדָם לִפְנֵי בֹוא יוֹם יְיָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

יהפך לחשך - לבייש את המשתחוים לחמה.

(ה) וְהָיָה כֹּל אֲשֶׁר־יִקְרָא בְּשֵׁם יְיָ יִמָּלֵט כִּי בְּהַר־צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם תִּהְיֶה פְלֵיטָה כַּאֲשֶׁר אָמַר יְיָ וּבַשְּׂרִידִים אֲשֶׁר יְהוָה קֹרֵא:

והיה כל אשר יקרא וגו'. כאשר אמר - והיכן אמר וראו כל עמי הארץ כי שם י"י נקרא עליך (דברים כ"ח, י'). **ובשרידים** - בשארית אשר יותיר. **אשר י"י קורא** - לשון קרואים לסעודה או לעבודת המלך לשון הזמנה.

נ"ך יומי - יום רביעי י"ז שבט

יואל ד'

(א) כִּי הִנֵּה בַּיָּמִים הָהֵמָּה וּבָעֵת הַהִיא אֲשֶׁר [אָשִׁיב] (אשוב) אֶת־שִׁבְוּת יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם: (ב) וְקִבַּצְתִּי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהוֹרַדְתִּים אֶל־עֵמֶק יְהוֹשָׁפָט וְנִשְׁפַּטְתִּי עִמָּם שָׁם עַל־עַמִּי וְנַחֲלָתִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פִּזְּרוּ בַגּוֹיִם וְאֶת־אַרְצִי חִלֵּקוּ:

אל עמק יהושפט - ארד עמם בעומק הדין, יהושפט משפטי יה.

(ג) וְאֶל־עַמִּי יַדּוּ גוֹרָל וַיִּתְּנוּ הַיֶּלֶד בַּזּוֹנָה וְהַיַּלְדָּה מָכְרוּ בַיַּיִן וַיִּשְׁתּוּ:

ידו גורל - כמו וידו אבן בי (איכה ג', נ"ג).

(ד) וְגַם מָה־אַתֶּם לִי צֹר וְצִידוֹן וְכֹל גְּלִילוֹת פְּלֶשֶׁת הֲגְמוּל אַתֶּם מְשַׁלְּמִים עָלָי וְאִם־גֹּמְלִים אַתֶּם עָלַי קַל מְהֵרָה אָשִׁיב גְּמֻלְכֶם בְּרֹאשְׁכֶם:

הגמול אתם משלמים - זהו הגמול שנתן שלמה לחירם מלך צור עשרים עיר (מלכים א ט':י"א). **קל מהרה** - לשון זריזות.

(ה) אֲשֶׁר־כַּסְפִּי וּזְהָבִי לְקַחְתֶּם וּמַחֲמַדַּי הַטּוֹבִים הֲבֵאתֶם לְהֵיכְלֵיכֶם: (ו) וּבְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יְרוּשָׁלִַם מְכַרְתֶּם לִבְנֵי הַיְוָנִים לְמַעַן הַרְחִיקָם מֵעַל גְּבוּלָם: (ז) הִנְנִי מְעִירָם מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּם אֹתָם שָׁמָּה וַהֲשִׁבֹתִי גְמֻלְכֶם בְּרֹאשְׁכֶם: (ח) וּמָכַרְתִּי אֶת־בְּנֵיכֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיכֶם בְּיַד בְּנֵי יְהוּדָה וּמְכָרוּם לִשְׁבָאִים אֶל־גּוֹי רָחוֹק כִּי יְיָ דִּבֵּר:

לשבאים וגו' - לבני שבא. **כי י"י דבר** - והיכן דבר עבד עבדים יהיה לאחיו (בראשית ט', כ"ה) כן מפורש במכילתין.

(ט) {פ} קִרְאוּ־זֹאת בַּגּוֹיִם קַדְּשׁוּ מִלְחָמָה הָעִירוּ הַגִּבּוֹרִים יִגְּשׁוּ יַעֲלוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה:

קדשו מלחמה - אם תוכלון אתם להלחם כנגדי.

(י) כְּתוּ אִתֵיכֶם לַחֲרָבוֹת וּמַזְמְרֹתֵיכֶם לְרֻמָחִים הַחַלָּשׁ יֹאמַר גִּבּוֹר אָנִי:

אתיכם - קלטרש בלעז. **מזמרותיכם** - שרפשא בלעז.

(יא) עוּשׁוּ וָבֹאוּ כָּל־הַגּוֹיִם מִסָּבִיב וְנִקָּבְצוּ שָׁמָּה הַנְחֵת יְיָ גִּבּוֹרֶיךָ:

עושו - כמו חושו כך חברו מנחם ויונתן תרגם יתכנשון ואומר אני שהוא לשון עשת ברזל המכונס יחד משא בלעז ואין תי"ו בו יסוד. **שמה הנחת י"י גבוריך** - שם בקבוצת עמק יהושפט ישבור גבורתכם כן תרגם יונתן ואיני יודע אם לשון ארמי הורדה או לשון חתת והנו"ן בו נופל כמו הנעל לדניאל קדם מלכא (דניאל ב', כ"ה) שאין בו אות שורש אלא על.

(יב) יֵעוֹרוּ וְיַעֲלוּ הַגּוֹיִם אֶל־עֵמֶק יְהוֹשָׁפָט כִּי שָׁם אֵשֵׁב לִשְׁפֹּט אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם מִסָּבִיב: (יג) שִׁלְחוּ מַגָּל כִּי בָשַׁל קָצִיר בֹּאוּ רְדוּ כִּי־מָלְאָה גַּת הֵשִׁיקוּ הַיְקָבִים כִּי רַבָּה רָעָתָם:

שלחו מגל וגו' - שלחו חרבות אותם ההולכים בשליחותי לחבל את אויבי י"י. **כי בשל קציר** - כלומר כי הגיע עתם ודמה הדבר לקציר שקוצרים אותו במגלות כשגמר בישולו. **באו רדו כי מלאה גת** - מן הענבים באו ודרכו אותם כלומר נתמלא סאת עוונם רדו לשון כבישה ורדוי כמו ורדו בדגת הים (בראשית א', כ"ח). **השיקו היקבים** - קול קילוח היקבים היורד תוך הבור שלפני הגיתות נשמע.

(יד) הֲמוֹנִים הֲמוֹנִים בְּעֵמֶק הֶחָרוּץ כִּי קָרוֹב יוֹם יְיָ בְּעֵמֶק הֶחָרוּץ:

בעמק החרוץ - ששם חרוץ שהמשפט אמת וכן תרגם יונתן מישר פילוג דינא.

(טו) שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ קָדָרוּ וְכוֹכָבִים אָסְפוּ נָגְהָם:

אספו נגהם - הכניסו אורם.

(טז) וַיי מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַם יִתֵּן קוֹלוֹ וְרָעֲשׁוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ וַיי מַחֲסֶה לְעַמּוֹ וּמָעוֹז לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

מציון ישאג - ממה שעשו לציון. **ורעשו שמים וארץ** - יפרע משרים של מעלה שרי האומות ואח"כ מן האומות. **מחסה** - לשון כסוי ובלעז אבריאייל.

(יז) וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן הַר־קָדְשִׁי וְהָיְתָה יְרוּשָׁלַם קֹדֶשׁ וְזָרִים לֹא־יַעַבְרוּ־בָהּ עוֹד: (יח) {ס} וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִטְפוּ הֶהָרִים עָסִיס וְהַגְּבָעוֹת תֵּלַכְנָה חָלָב וְכָל־אֲפִיקֵי יְהוּדָה יֵלְכוּ מָיִם וּמַעְיָן מִבֵּית יְהוָה יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת־נַחַל הַשִּׁטִּים:

אפיקי - מקום מוצא מים. **והשקה את נחל השטים** - כמשמעו ומשקי ית מישר שטים. ומדרשו יכפר על עון פעור.

(יט) מִצְרַיִם לִשְׁמָמָה תִּהְיֶה וֶאֱדוֹם לְמִדְבַּר שְׁמָמָה תִּהְיֶה מֵחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ דָם־נָקִיא בְּאַרְצָם:

מצרים וגו' - סמכן זה לזה לפורעניות אתה מוצא שאילולי מצרים לא היתה אדום שנאמר: כי ששה חדשים ישב יואב עד הכרית כל זכר באדום (מלכים א י"א, ט"ז), וכתיב: ויברח הדד הוא ואנשים אדומיים (מלכים א י"א:, "ז), וימצא הדד חן בעיני פרעה וגו' (מלכים א י"א, י"ט), והדד שמע כי שכב דוד עם אבותיו וגו' (מלכים א י"א, כ"א) ובאחרונה: ויהי לשטן לשלמה (מלכים א י"א, כ"ה). אמר הקב"ה אני אכלה זו וזו. **מחמס בני יהודה** - בשביל חמס שעשו אומות לבני יהודה אשר שפכו את דמם.

(כ) וִיהוּדָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב וִירוּשָׁלַם לְדֹר וָדֹר: (כא) וְנִקֵּיתִי דָמָם לֹא־נִקֵּיתִי וַיי שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן:

ונקיתי דמם לא נקיתי - ואף אם אנקה אותם משאר עבירות שבידם ומרעות שעשו לי דמם של בני יהודה לא אנקה מהם אימתי תהיה זאת בזמן שהקב"ה שוכן בציון.

נ"ך יומי – יום חמישי י"ח שבט

עמוס א'

(א) דִּבְרֵי עָמוֹס אֲשֶׁר־הָיָה בַנֹּקְדִים מִתְּקוֹעַ אֲשֶׁר חָזָה עַל־יִשְׂרָאֵל בִּימֵי | עֻזִּיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה וּבִימֵי יָרָבְעָם בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׁנָתַיִם לִפְנֵי הָרַעַשׁ:

אשר היה בנוקדים - תרגום יונתן דהוה מרי גיתין כמו ומישע מלך מואב היה נוקד (מלכים ב ג', ד'). **שנתים לפני הרעש** - שנתים קודם שנתנגע עוזיה יום שנתנבא ישעיה שנאמר: וינועו אמות הסיפים (ישעיהו ו', ד') ואומר כאשר נסתם מפני הרעש וגו' (זכריה י"ד, ה').

(ב) וַיֹּאמַר | יְ מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַם יִתֵּן קוֹלוֹ וְאָבְלוּ נְאוֹת הָרֹעִים וְיָבֵשׁ רֹאשׁ הַכַּרְמֶל:

מציון ישאג - מבית קדשי הקדשים הדיבור יוצא. **ואבלו נאות הרועים** - ויצדון מדורי מלכיא ויחרוב תקיף כרכיהון.

(ג) {פ} כֹּה אָמַר יְ עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי דַמֶּשֶׂק וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־דּוּשָׁם בַּחֲרֵצוֹת הַבַּרְזֶל אֶת־הַגִּלְעָד:

על שלשה פשעי וגו' - דכתיב הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר (איוב ל"ג, כ"ט) ואם יותר יותר וכאן כך הוא כבר נהגתי עמהם כמדותי לוותר להם על ג' פעמים ואם יש יותר כל שכן שיש בכלל המרובה המועט. **ועל ארבעה לא אשיבנו** - על פשע רביעי אין עלי עוד להשיבו ריקם מלהשיב לו גמול וכל שכן שיש לו פשעים הרבה עתה את זה אפקוד עליהם אשר דשו יושבי גלעד הסמוכין להם. **בחרוצות הברזל** - ת"י במוריגא דפרזלא והוא כעין שופינ"א שקורין לימ"א שעשוי חרוצים חרוצים ורודים בהם בני אדם ביסורי' ובהם מחתכין את קשי התבואה לעשותן תבן.

(ד) וְשִׁלַּחְתִּי אֵשׁ בְּבֵית חֲזָאֵל וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת בֶּן־הֲדָד:

חזאל - ובן הדד מלכי ארם וראש ארם דמשק.

(ה) וְשָׁבַרְתִּי בְּרִיחַ דַּמֶּשֶׂק וְהִכְרַתִּי יוֹשֵׁב מִבִּקְעַת־אָוֶן וְתֹמֵךְ שֵׁבֶט מִבֵּית עֵדֶן וְגָלְוּ עַם־אֲרָם קִירָה אָמַר יְ:

בקעת און - מקום הוא בארם. **ותומך שבט** - ועביד שולטן כמו לא יסור שבט (בראשית מ"ט, י') על שם שהמושל רודה את העם במקלות. **מבית עדן** - מקום. **קירה** - מקום ושם הגלם סנחריב בימי אחז שנאמר ויעל דמשק ויתפשם ויגלה את ארם קירה (מלכים ב ט"ז, ט') כל הפורענות שנתנבאו נביאי ישראל לבא חרב על האומות נביאים שהיו קודם סנחריב כגון ישעיה ועמוס נבאו על חרב סנחריב וירמיה ויחזקאל נבאו על חרב נבוכדנאצר.

(ו) {פ} כֹּה אָמַר יְיָ עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי עַזָּה וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־הַגְלוֹתָם גָּלוּת שְׁלֵמָה לְהַסְגִּיר לֶאֱדוֹם:

עזה - מפלשתים היתה. **גלות שלמה** - גלות ישראל שתהא הגלות שלימה שלא ימלט איש שהיו עומדים על הדרכים ותופשין הנמלטים ומסגירין אותם וכן עשו אנשי צור וכן לארבע רוחות בחורבן בית שני כמו שמפורש באגדת האזינו עזה מן הדרום צור מן הצפון דמשק מן המזרח ערביים מן המערב שנאמר משא בערב ביער בערב תלינו (ישעיהו כ"א, י"ג).

(ז) וְשִׁלַּחְתִּי אֵשׁ בְּחוֹמַת עַזָּה וְאָכְלָה אַרְמְנוֹתֶיהָ: (ח) וְהִכְרַתִּי יוֹשֵׁב מֵאַשְׁדּוֹד וְתֹמֵךְ שֵׁבֶט מֵאַשְׁקְלוֹן וַהֲשִׁיבוֹתִי יָדִי עַל־עֶקְרוֹן וְאָבְדוּ שְׁאֵרִית פְּלִשְׁתִּים אָמַר אֲ-דֹנָי יְיָ:

אשדוד - אשקלון עקרון סרני פלשתים הם. **והשיבותי ידי** - אכה ואשנה.

(ט) {פ} כֹּה אָמַר יְיָ עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי־צֹר וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־הַסְגִּירָם גָּלוּת שְׁלֵמָה לֶאֱדוֹם וְלֹא זָכְרוּ בְּרִית אַחִים:

ולא זכרו ברית אחים - אשר היה בין חירם ובין שלמה שנאמר ויכרתו ברית שניהם (מלכים א ה', כ"ו) והיו קורין זה לזה אחי שנאמר: מה הערים אשר נתת לי אחי (מלכים א ט', י"ג).

(י) וְשִׁלַּחְתִּי אֵשׁ בְּחוֹמַת צֹר וְאָכְלָה אַרְמְנוֹתֶיהָ: (יא) {פ} כֹּה אָמַר יְיָ עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי אֱדוֹם וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־רָדְפּוֹ בַחֶרֶב אָחִיו וְשִׁחֵת רַחֲמָיו וַיִּטְרֹף לָעַד אַפּוֹ וְעֶבְרָתוֹ שָׁמְרָה נֶצַח:

על רדפו בחרב אחיו - שנאמר פן בחרב אצא לקראתך (במדבר כ', י"ח) וגם עודנו טורף אפו ושומר עברתו ולא חזר בו. ויטרוף לעד אפו - החזיק בה ולא הניחה.

(יב) וְשִׁלַּחְתִּי אֵשׁ בְּתֵימָן וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת בָּצְרָה:

ארמנות בצרה - בין מואב ובין אדום היא ומארץ מואב ונמשכה אחר אדום והיא העמידה לו מלך במות מלך הראשון שנאמר יובב בן זרח מבצרה (בראשית ל"ו, ל"ג).

(יג) {פ} כֹּה אָמַר יְיָ עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי בְנֵי־עַמּוֹן וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־בְּקָעָם הָרוֹת הַגִּלְעָד לְמַעַן הַרְחִיב אֶת־גְּבוּלָם:

בקעם הרות הגלעד - השחיתו אותה וגם הרותיהם בקעו שלא ישאר יורש שיערער על הנחלה וכן אומר לבני עמון כה אמר י"י הבנים אין לישראל אם יורש אין לו מדוע ירש מלכם (ירמיהו מ"ט, א').

(יד) וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּחוֹמַת רַבָּה וְאָכְלָה אַרְמְנוֹתֶיהָ בִּתְרוּעָה בְּיוֹם מִלְחָמָה בְּסַעַר בְּיוֹם סוּפָה: (טו) וְהָלַךְ מַלְכָּם בַּגּוֹלָה הוּא וְשָׂרָיו יַחְדָּו אָמַר יְהוָה:

נ"ך יומי – יום שישי י"ט שבט

עמוס ב'

(א) {פ} כֹּה אָמַר יְיָ עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי מוֹאָב וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־שָׂרְפּוֹ עַצְמוֹת מֶלֶךְ־אֱדוֹם לַשִּׂיד:

על שרפו עצמות וגו' - פעם אחת נפל מלך אדום ביד מלך מואב ושרפו עצמותיו וטחום בקירות הבית ותבע הקב"ה אונאת המלך שנהגו בו בזיון.

(ב) וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּמוֹאָב וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת הַקְּרִיּוֹת וּמֵת בְּשָׁאוֹן מוֹאָב בִּתְרוּעָה בְּקוֹל שׁוֹפָר:

קריות - שם מקום כד"א על קריות ועל בצרה (ירמיהו מ"ח, כ"ד). **בשאון** - קול המון מלחמה.

(ג) וְהִכְרַתִּי שׁוֹפֵט מִקִּרְבָּהּ וְכָל־שָׂרֶיהָ אֶהֱרֹג עִמּוֹ אָמַר יְיָ: (ד) {פ} כֹּה אָמַר יְיָ עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יְהוּדָה וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־מָאֲסָם אֶת־תּוֹרַת יְהוָה וְחֻקָּיו לֹא שָׁמָרוּ וַיַּתְעוּם כִּזְבֵיהֶם אֲשֶׁר־הָלְכוּ אֲבוֹתָם אַחֲרֵיהֶם: (ה) וְשִׁלַּחְתִּי אֵשׁ בִּיהוּדָה וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת יְרוּשָׁלָם: (ו) {פ} כֹּה אָמַר יְיָ עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־מִכְרָם בַּכֶּסֶף צַדִּיק וְאֶבְיוֹן בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם:

על מכרם בכסף צדיק - הדיינין היו מוכרי' את מי שהיה זכאי בדין בכסף שוחד שהיו מקבלים מיד בעל דינו. **ואביון בעבור נעלים** - תרגם יונתן בשני מקומות (עמוס ח', ו') בדיל דיחסנון ואומר אני שכך פירושו מטין משפט האביון כדי שיצטרך למכור שדהו שהיה לו בין שדות הדיינין וזה עוקף עליו ונוטלה בדמים קלים כדי לגדור ולנעול כל שדותיו יחד ולא יפסיק ביניהם.

(ז) הַשֹּׁאֲפִים עַל־עֲפַר־אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דַּלִּים וְדֶרֶךְ עֲנָוִים יַטּוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יֵלְכוּ אֶל־הַנַּעֲרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי:

השואפים על עפר ארץ - על עפר ארץ שהם הולכים עליהם כל שאפם וכל מחשבתם בראש דלים הוא איך יגזלו אותם ויטלו את שלהם, שאיפה גולושיר בלעז. ודרך ענוים יטו וגו' - החלשים נוטים מדרכם והולכין דרך עקלתון מפני יראתם כמה דאת אמר יטו אביונים מדרך (איוב כ"ד, ד'). **אל הנערה** - המאורסה.

(ח) וְעַל־בְּגָדִים חֲבֻלִים יַטּוּ אֵצֶל כָּל־מִזְבֵּחַ וְיֵין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם:

ועל בגדים חבולים יטו - תרגם יונתן ועל שוויין דמשכון מסתחרין זוקפין מלוה על העניים וממשכנים אותם ועושים בגדיהם מצעות ומסובין עליהם בהטייה בעת סעודתם. **בית אלהיהם** - אצל מזבחותם. **יטו** - לשון מסיבה שכל מסיבת סעוד' בהטייה היא שהוא נסמך על שמאלו. **ויין ענושים** - שעונשים אותם ממון ושותים בו יין.

(ט) וְאָנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהֹו וְחָסֹן הוּא כָּאַלֹונִים וָאַשְׁמִיד פִּרְיֹו מִמַּעַל וְשָׁרָשָׁיו מִתָּחַת:

כאלונים - קיישנש בלעז. **ואשמיד פריו ממעל** - שרים העליונים. **ושרשיו מתחת** - שרים התחתונים. דבר אחר: הצרעה היתה מסמא עיניהם מלמעלה ומסרסתן מלמטן.

(י) וְאָנֹכִי הֶעֱלֵיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לָרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: (יא) וָאָקִים מִבְּנֵיכֶם לִנְבִיאִים וּמִבַּחוּרֵיכֶם לִנְזִרִים הַאַף אֵין־זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְיָ:

לנזרים - תרגם יונתן למלפין שהיו פרושין מדרכי עם הארץ ועוסקים בתורה אין נזירה בכל מקום אלא לשון פרישה. **האף אין זאת** - בתמיה כלומ' כלום אתם יכולים להכחיש את זאת.

(יב) וַתַּשְׁקוּ אֶת־הַנְּזִרִים יָיִן וְעַל־הַנְּבִיאִים צִוִּיתֶם לֵאמֹר לְא תִנָּבְאוּ:

ותשקו את הנזירים יין - שלא יורו אתכם שהשיכור אסור להורות. **ותשקו את הנזירים יין** - תרגם יונתן ואטעיתון ית מלפיכון בחמר. **לא תנבאו** - לעמוס צוה כן אמציה כהן בית אל: חוזה ברח לך אל ארץ יהודה (עמוס ז', י"ב).

(יג) הִנֵּה אָנֹכִי מֵעִיק תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תָּעִיק הָעֲגָלָה הַמְלֵאָה לָהּ עָמִיר:

מעיק - תרגום של מציק. **תחתיכם** - את חנייתכם. **תעיק העגלה** - מכובד משא שעליה.

(יד) וְאָבַד מָנוֹס מִקָּל וְחָזָק לֹא־יְאַמֵּץ כֹּחֹו וְגִבּוֹר לֹא־יְמַלֵּט נַפְשֹׁו: (טו) וְתֹפֵשׂ הַקָּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל בְּרַגְלָיו לֹא יְמַלֵּט וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא יְמַלֵּט נַפְשֹׁו:

וקל ברגליו לא ימלט - את נפשו.

(טז) וְאַמִּיץ לִב�ֹּו בַּגִּבּוֹרִים עָרֹום יָנוּס בַּיֹּום־הַהוּא נְאֻם־יְיָ:

ערום ינוס וגו' - ערטילאי בלא כלי זיין.

נ"ך יומי – שבת קודש כ' שבט || פרשת יתרו

יואל ג'

(א) שִׁמְעוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֲוֹנֹתֵיכֶם:

רק אתכם ידעתי - אהבתי ואתם פשעתם בי על כן וגו', ורבותינו דרשוהו לצד אחר במסכת עבודה זרה.

(ג) הֲיֵלְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בִּלְתִּי אִם־נוֹעָדוּ:

הילכו שנים יחדיו - שאתם אומרים לנביאים לא תנבאו כלום הנביאים מתנבאים מלבם אלא א"כ נצטוו כלום דברים נעשי' אלא ע"פ דרכם. **בלתי אם נועדו** - אלא א"כ קבעו מועד ללכת יחדיו למקום פלוני.

(ד) הֲיִשְׁאַג אַרְיֵה בַּיַּעַר וְטֶרֶף אֵין לוֹ הֲיִתֵּן כְּפִיר קוֹלוֹ מִמְּעֹנָתוֹ בִּלְתִּי אִם־לָכָד:

הישאג אריה ביער וטרף אין לו - כשאריה אוחז טרף דרכו לשאוג ואינו שואג אלא א"כ לכד וכן הוא אומר ישאג ככפירים וינהום ויאחז טרף (ישעיהו ה', כ"ט) וכן כאשר יהגה הכפיר והאריה על טרפו (ישעיהו ל"א, ד'). **הישאג אריה** - הוא נבוכדנאצר. דבר אחר: הנביאים מדמין את רוח הקודש הבא עליהם לשאגת אריה כמו שאמרו למטה אריה שאג מי לא יירא (עמוס ג', ח') וכאן זה פירוש הדוגמא היבא רוח הקודש בפי הנביאים לדבר דבר מאת הקב"ה לרעה אלא אם כן הפורענות נגזר מלפניו זהו הטרף, היתן הקב"ה קולו לדבר קשה בלתי אם לכד אתכם במוקש עון.

(ה) הֲתִפֹּל צִפּוֹר עַל־פַּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הֲיַעֲלֶה־פַּח מִן־הָאֲדָמָה וְלָכֹד לֹא יִלְכֹּד:

התפול צפור על פח הארץ ומוקש אין לה - בפח שנפלה עליו ומוקש אין לה. **היעלה פח מן האדמה** - ממקום שהוטל שם אלא א"כ נאחז בו העוף כשהוא רוצה לברוח עוקר את הפח ומעלהו ממקומו מעט ואותה שעה כבר נלכד. **התפול צפור על פח** - ואין הפח מכשילה כלומר וכי אפשר שאתם עוברים עבירות ולא יהיה לכם למוקש. **היעלה פח וגו'** - כך היעלה עונותיכם למעלה ולא ילכדו אתכם.

(ו) אִם־יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְיָ לֹא עָשָׂה:

אם יתקע שופר - שהצופה רואה גייסות באים בעיר ותוקע בשופר להזהיר את העם אין אלו אלא דברי משל ודמיון. **אם יתקע שופר בעיר** - כך היה לכם להיות חרדים אל דברי הנביאים שהם צופים לכם למלט אתכם מן הרעה שלא תבא וכשתבא לכם הרעה הלא תדעו כי הקב"ה עושה לכם על שלא נזהרתם בנביאיו.

(ז) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲ-דֹנָי יְ-הוִה דָּבָר כִּי אִם־גָּלָה סוֹדוֹ אֶל־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים:

כי לא יעשה אדני - א-להים דבר אלא א"כ גלה סודו אותו סוד אל עבדיו הנביאים.

(ח) אַרְיֵה שָׁאָג מִי לֹא יִירָא אֲ-דֹנָי יְ-הוִה דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא:

אריה שאג מי לא יירא - כך הקב"ה דבר אל הנביאים להנבא מי לא ינבא.

(ט) הַשְׁמִיעוּ עַל־אַרְמְנוֹת בְּאַשְׁדּוֹד וְעַל־אַרְמְנוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאִמְרוּ הֵאָסְפוּ עַל־הָרֵי שֹׁמְרוֹן וּרְאוּ מְהוּמֹת רַבּוֹת בְּתוֹכָהּ וַעֲשׁוּקִים בְּקִרְבָּהּ:

השמיעו - אתם בני פלשתים ובני מצרים והכריזו זאת ואמרו בארמנותיכ' שיאספו על הרי שומרון לראות מעל ההרים בתוך העיר את דרכם הרעה.

(י) וְלֹא־יָדְעוּ עֲשׂוֹת־נְכֹחָה נְאֻם־יְ-הוִה הָאֹצְרִים חָמָס וָשֹׁד בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם:

נכוחה - ישרה. **חמס ושוד** - ממון של גזל.

(יא) {פ} לָכֵן כֹּה אָמַר אֲ-דֹנָי יְ-הוִה צַר וּסְבִיב הָאָרֶץ וְהוֹרִיד מִמֵּךְ עֻזֵּךְ וְנָבְזוּ אַרְמְנוֹתָיִךְ:

צר וסביב הארץ - הצר מוכן לבא וסביב לארץ הזאת יבא.

(יב) כֹּה ׀ אָמַר יְ-הוָה כַּאֲשֶׁר ׀ יַצִּיל הָרֹעֶה מִפִּי הָאַרְיֵ שְׁתֵּי כְרָעַיִם אוֹ בְדַל־אָזֶן כֵּן יִנָּצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּשֹׁמְרוֹן בִּפְאַת מִטָּה וּבְדִמֶּשֶׂק עָרֶשׂ:

כאשר יציל הרועה - דבר מועט. **בדל אוזן** - חסחוס דאודן. **כן ינצלו בני ישראל** - מתי מעט. **בפאת מטה ובדמשק ערש** - ת"י בתקוף שולטן ועל דמשק רחיצן ואומר אני שפתרון התרגום לפי שבימי יהואחז בן יהוא כתיב כי אבדם מלך ארם (מלכים ב י"ג, ז') וירבעם בן בנו הושיעם במקצת שנאמר ולא דבר י"י למחות את שם ישראל ויושיעם ביד ירבעם וגו' (מלכים ב י"ד, כ"ז) הוא השיב את גבול ישראל (מלכים ב י"ד, כ"ה) וזהו בפאת מטה - פנת הבית היא חזקו של בית לכן תרגם בתקוף שולטן של ירבעם ועמוס נתנבא בימי ירבעם ועוד נבא שסופן להסמך על מלכי ארם וכן עשו בימי פקח בן רמליהו שנתחבר עם רצין וזהו ובדמשק ערש עיקר מנוחתם ומבטחם תהי על דמשק ורבותינו אמרו בסדר עולם: ר' נהוראי אומר משום רבי יהושע אלו עשרת השבטים שנסמכו על חזקיהו מלך יהודה ועל יהודה ופלטו עמהם. בפאת מטה - מלמד שלא נשתייר מהם אלא א' משמונה

שבהם ושאר ערש היכן הוא בדמשק לקיים מה שנאמר והגליתי אתכם מהלאה לדמשק (עמוס ה', כ"ז). ושמעתי משמו של ר' מנחם זצ"ל שהיה מפרש זו א' משמונה שלא נאמר פאת אלא בפאת מטה במקצתה בא' משתי רוחות של פאה והיא שמינית של מטה שהרי ארבע פאות יש ושתי רוחות לפאה. דבר אחר: מצאתי בדברי ר' מאיר זצ"ל: בפאת מטה - בעון אחזיה בן אחאב ששלח לדרוש בבעל זבוב אלהי עקרון האחיה מחלי זה (מלכים ב א', ב'). **ובדמשק ערש** - בן הדד מלך ארם שלח לדרוש באלהי ישראל (מלכים ב ח', ח').

(יג) שִׁמְעוּ וְהָעִידוּ בְּבֵית יַעֲקֹב נְאֻם־אֲ-דֹנָי יְ אֱ-לֹהֵי הַצְּבָאוֹת: (יד) כִּי בְיוֹם פָּקְדִי פִּשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל עָלָיו וּפָקַדְתִּי עַל־מִזְבְּחוֹת בֵּית־אֵל וְנִגְדְּעוּ קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְנָפְלוּ לָאָרֶץ: (טו) וְהִכֵּיתִי בֵּית־הַחֹרֶף עַל־בֵּית הַקָּיִץ וְאָבְדוּ בָּתֵּי הַשֵּׁן וְסָפוּ בָּתִּים רַבִּים נְאֻם־יְ:

בית החורף על בית הקיץ - מתוך שהיו מעונגים היו בונים להם העשירי' שתי בתים אחד לחורף ואחד לקיץ. **בתי השן** - דמכבשין בשן דפילא.

פרק משנה שבועי – פרשת יתרו

הוריות פרק ב׳

(א) הוֹרָה כֹּהֵן מָשִׁיחַ לְעַצְמוֹ, שׁוֹגֵג וְעָשָׂה שׁוֹגֵג, מֵבִיא פָּר. שׁוֹגֵג וְעָשָׂה מֵזִיד, מֵזִיד וְעָשָׂה שׁוֹגֵג, פָּטוּר, שֶׁהוֹרָאַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ לְעַצְמוֹ, כְּהוֹרָאַת בֵּית דִּין לַצִּבּוּר.

הוֹרָה כֹּהֵן מָשִׁיחַ. כֹּהֵן גָּדוֹל הַמָּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הוֹרָה הֶתֵּר לְעַצְמוֹ וְעָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּעַצְמוֹ בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִים עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת:

(ב) הוֹרָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְעָשָׂה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מִתְכַּפֵּר לוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. הוֹרָה עִם הַצִּבּוּר וְעָשָׂה עִם הַצִּבּוּר, מִתְכַּפֵּר לוֹ עִם הַצִּבּוּר, שֶׁאֵין בֵּית דִּין חַיָּבִים עַד שֶׁיּוֹרוּ לְבַטֵּל מִקְצָת וּלְקַיֵּם מִקְצָת.

מִתְכַּפֵּר לוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. חַיָּב לְהָבִיא פָּר בִּפְנֵי עַצְמוֹ: **הוֹרָה עִם הַצִּבּוּר.** שֶׁהָיָה הוּא אֶחָד מִן הַסַּנְהֶדְרִין שֶׁשָּׁגְגוּ בְּהוֹרָאָה: **מִתְכַּפֵּר לוֹ עִם הַצִּבּוּר.** בְּפַר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ קָרְבָּן אַחֵר. דִּסְלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא כִּי הֵיכִי דִּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין מִתְכַּפֵּר עִם הַצִּבּוּר, דְּהָא כְּתִיב (ויקרא טז) וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ, הָכָא נַמִּי יְהֶיֶה צָרִיךְ קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, קָמַשְׁמַע לָן דְּלָא. וְנָפְקָא לָן מִקְּרָא דִּכְתִיב (שם ד) עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, בְּחַטְא הַמְיֻחָד לוֹ מֵבִיא קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּבְחַטְא שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לוֹ אֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ: **שֶׁאֵין בֵּית דִּין חַיָּבִים.** כְּלוֹמַר, דִּין הוּא שֶׁהַמָּשִׁיחַ מִתְכַּפֵּר עִם הַצִּבּוּר, שֶׁהֲרֵי אֵין בֵּית דִּין חַיָּבִין וְכוּ', וְכֵן הַמָּשִׁיחַ, אַלְמָא הֶשְׁוָה הַמָּשִׁיחַ לְבֵית דִּין בְּכָל עִנְיָנָיו, אִם כֵּן כְּשֶׁהוֹרָה עִם הַצִּבּוּר דִּין הוּא שֶׁיִּהְיֶה שָׁוֶה לַצִּבּוּר וְיִתְכַּפֵּר עִם הַצִּבּוּר: **וְלֹא בַעֲבוֹדָה זָרָה עַד שֶׁיּוֹרוּ לְבַטֵּל מִקְצָת.** לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בִּשְׁאָר מִצְוֹת (ויקרא ד) וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל, וְנֶאֱמַר בַּעֲבוֹדָה זָרָה (במדבר טו) וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה וְגוֹ', מַה בִּשְׁאָר מִצְוֹת וְנֶעְלַם דָּבָר וְלֹא כָּל הַגּוּף, אַף בַּעֲבוֹדָה זָרָה דָּבָר וְלֹא כָּל הַגּוּף:

(ג) אֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל הֶעְלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת הַמַּעֲשֶׂה, וְכֵן הַמָּשִׁיחַ. וְלֹא בַעֲבוֹדָה זָרָה, אֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל הֶעְלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת הַמַּעֲשֶׂה. אֵין בֵּית דִּין חַיָּבִין עַד שֶׁיּוֹרוּ בְּדָבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. וְכֵן הַמָּשִׁיחַ. וְלֹא בַעֲבוֹדָה זָרָה, עַד שֶׁיּוֹרוּ עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת.

אֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל הֶעְלֵם דָּבָר. בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ לַצִּבּוּר עַל אַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת, אֵין חַיָּבִין לְהָבִיא פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר אֶלָּא עַל הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁשָּׁגְגוּ בְּהוֹרָאָה וְנֶעְלַם מֵהֶן הַדִּין: **עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה.** וְשָׁגְגוּ רֹב הַצִּבּוּר וְעָשׂוּ מַעֲשֶׂה עַל פִּיהֶם. דִּכְתִיב יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר, שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה וְנֶעְלַם דָּבָר: **וְכֵן הַמָּשִׁיחַ.** וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל הַמָּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אֵינוֹ חַיָּב קָרְבָּן עַד שֶׁיֵּעָלֵם מִמֶּנּוּ הַדִּין וְיַעֲשֶׂה הוּא עַצְמוֹ מַעֲשֶׂה בְּשׁוֹגֵג עַל פִּי הוֹרָאָה שֶׁחָשַׁב, דִּכְתִיב (ויקרא ד) לְאַשְׁמַת הָעָם, מְלַמֵּד שֶׁהַמָּשִׁיחַ כָּעָם: **וּבַעֲבוֹדָה זָרָה אֵין חַיָּבִין.** (וּבַעֲבוֹדָה זָרָה) שֶׁבֵּית דִּין שֶׁשָּׁגְגוּ בְּהוֹרָאָה בַּעֲבוֹדָה זָרָה חַיָּבִין פָּר וְשָׂעִיר: **אֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל הֶעְלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה.** כִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת. דְּיָלְפִינַן

עֲבוֹדָה זָרָה מִשְׁאָר מִצְוֹת מִגְזֵרָה שָׁוָה דְּמֵעֵינֵי מֵעֵינֵי, כִּדְכָתְבִינַן לְעֵיל: **אֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת.** שֶׁכָּל הַכְּרֵתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה הֵן שִׁלּשִׁים וְשֵׁשׁ, וְעַל כֻּלָּן חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת, חוּץ מֵחָמֵשׁ שֶׁבָּהֶן שֶׁאֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת, וְהֵן מִילָה וְקָרְבַּן פֶּסַח, לְפִי שֶׁהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עַל זְדוֹנָן כָּרֵת אֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת, דִּבְחַטָּאת כְּתִיב (ויקרא ד) אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה. וּמְגַדֵּף, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְהַכָּתוּב אוֹמֵר בַּחַטָּאת לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה, יָצָא מְגַדֵּף שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה. וְטֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו אֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתָן אֶלָּא קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד הָאָמוּר בְּוַיִּקְרָא. וְכָל הָנָךְ אֵין בֵּית דִּין מְבִיאִין חַטָּאת עַל שִׁגְגָתָן, וְלֹא הַמָּשִׁיחַ. נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבֵּית דִּין וְכֹהֵן הַמָּשִׁיחַ מְבִיאִין עֲלֵיהֶן קָרְבָּן, שִׁלּשִׁים וְאַחַת מִצְוֹת שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָן כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת קְבוּעָה:

(ד) אֵין חַיָּבִין עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין מְבִיאִין אָשָׁם תָּלוּי עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. אֲבָל חַיָּבִין עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּבַּנְדָּה, וּמְבִיאִין אָשָׁם תָּלוּי עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּבַּנְדָּה. אֵיזוֹ הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁבַּבַּנְדָּה, פֵּרֵשׁ מִן הַבַּנְדָּה. וּמִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, לֹא תָבֹא אֶל הַבַּנְדָּה.

אֵין חַיָּבִין עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. בֵּית דִּין שֶׁהוֹרוּ וְטָעוּ בְּטֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אֵין מְחֻיָּבִין לְהָבִיא קָרְבַּן צִבּוּר: **עַל עֲשֵׂה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ.** כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁמִּצְוָה לוֹ לָצֵאת בִּקְצָרָה, וְאִם שָׁהָה וְיָצָא בַּאֲרֻכָּה חַיָּב כָּרֵת. וּבֵית דִּין שֶׁהוֹרוּ לוֹ לָצֵאת בַּאֲרֻכָּה אֵין חַיָּבִין קָרְבָּן, לְפִי שֶׁאֵין עַל שְׁגָגָה זוֹ קָרְבַּן חַטָּאת, כְּלוֹמַר יָחִיד שֶׁטָּעָה וְשָׁגַג בְּזוֹ וְיָצָא בַּאֲרֻכָּה אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה אֶלָּא קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד: **וְלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ.** שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ בְּטֻמְאָה: **וְאֵין מְבִיאִין אָשָׁם תָּלוּי וְכוּ'.** שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת קְבוּעָה, מְבִיאִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלּוֹ אָשָׁם תָּלוּי. וְטֻמְאַת מִקְדָּשׁ הוֹאִיל וְאֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת [קְבוּעָה], אֵין מְבִיאִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלּוֹ אָשָׁם תָּלוּי: **עַל עֲשֵׂה שֶׁבַּבַּנְדָּה.** הָיָה מְשַׁמֵּשׁ עִם הַטְּהוֹרָה וְאָמְרָה לוֹ נִטְמֵאתִי עַתָּה בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ, מִצְוָה עָלָיו לְפָרֵשׁ, וְלֹא יִפְרֹשׁ מִיָּד, שֶׁהַיְצִיאָה הֲנָאָה הִיא לוֹ כְּבִיאָתוֹ, אֶלָּא נוֹעֵץ צְפָרְנָיו בַּקַּרְקַע וּמַמְתִּין עַד שֶׁיָּמוּת הָאֵבֶר וּפוֹרֵשׁ בְּלֹא קֹשִׁי. וְזֶהוּ עֲשֵׂה שֶׁבַּבַּנְדָּה. וְאִם שָׁגְגוּ בֵּית דִּין בְּהוֹרָאָה זוֹ וְהוֹרוּ שֶׁיִּפְרֹשׁ מִיָּד, חַיָּבִין פַּר הֶעְלֵם דָּבָר, לְפִי שֶׁהַיָּחִיד חַיָּב עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת:

(ה) אֵין חַיָּבִין עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל, וְעַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם, וְעַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. וְהַנִּשְׁבָּע כַּיּוֹצֵא בָּהֶם, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַנִּשְׁבָּע חַיָּב בְּכֻלָּן חוּץ מִשְּׁמִיעַת הַקּוֹל, שֶׁהַמֶּלֶךְ לֹא דָן וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ, לֹא מֵעִיד וְלֹא מְעִידִין אוֹתוֹ.

אֵין חַיָּבִין עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל. שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ חֲבֵרוֹ אִם יוֹדֵעַ לוֹ עֵדוּת וְלֹא הֵעִיד לוֹ, כְּדִכְתִיב (ויקרא ה) וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד וְגוֹ': **וְעַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם.** שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל וְאָכַל, אוֹ שֶׁאֹכַל וְלֹא אָכַל. וְכֵן אָכַלְתִּי וְלֹא אָכָל, לֹא אָכַלְתִּי וְאָכַל: **וְעַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו.** הַנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ בְּטֻמְאָה, אוֹ שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ [בְּטֻמְאָה]. אִם שָׁגְגוּ בְּהוֹרָאָה בְּאַחַת מִכָּל אֵלּוּ, אֵין חַיָּבִין קָרְבָּן לֹא בֵּית דִּין וְלֹא הַמָּשִׁיחַ, לְפִי שֶׁאֵין הַיְחִידִים חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת קְבוּעָה: **וְהַנִּשְׁבָּע כַּיּוֹצֵא בָּהֶם.** מֶלֶךְ שֶׁשָּׁגַג בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ אֵינוֹ מֵבִיא שָׂעִיר וּפָטוּר מִשּׁוּם קָרְבָּן, דִּבְכָל הָנָךְ כְּתִיב וְאִם לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ וְאִם לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ, מִי שֶׁבָּאִים לִידֵי עֲנִיּוּת, יָצָא מֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵינָן בָּאִין לִידֵי עֲנִיּוּת: **רַבִּי**

עֲקִיבָא אוֹמֵר הַנָּשִׂיא חַיָּב. דְּבַנָּשִׂיא כְּתִיב (שם ד) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ, וּבְקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד הָאָמוּר בְּשִׁמְיעַת קוֹל וּבְבִטּוּי שְׂפָתַיִם וּבְטָמְאַת מִקְדָּשׁ כְּתִיב (שם ה) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ, לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַנָּשִׂיא חַיָּב בָּהֶן. וְהַאי דְּכֹהֵן מָשִׁיחַ פָּטוּר מִקָּרְבָּן הָאָמוּר בְּשִׁמְיעַת קוֹל וּבִטּוּי שְׂפָתַיִם וְטָמְאַת מִקְדָּשׁ, לְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא הוּא מִשּׁוּם דִּכְתִיב (שם ו) זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו וְגוֹ' עֲשִׂירִת הָאֵיפָה, זֶה, מִעוּט הוּא, לוֹמַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל מִנְחַת חֲבִתִּין בָּא חוֹבָה לַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, וְאֵין עֲשִׂירִית אֵיפָה אַחֵר בָּא לוֹ חוֹבָה, לְמִעוּטֵי עֲשִׂירִית הָאֵיפָה הָאָמוּר בְּשִׁמְיעַת קוֹל וְכוּ' שֶׁאֵין הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מֵבִיא אוֹתוֹ. וְכֵיוָן שֶׁמְּעֻטוֹ הַכָּתוּב מֵעֲשִׂירִית הָאֵיפָה, נִתְמַעֵט נַמִּי מִשְּׁתֵּי תּוֹרִים וּמִכָּל קָרְבָּן הָאָמוּר בָּעִנְיָן. דִּכְתִיב בְּסוֹף אוֹתָהּ פָּרָשָׁה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה, הַמִּתְכַּפֵּר בְּאַחַת מֵאֵלֶּה מִתְכַּפֵּר בְּכֻלָּן, וְשֶׁאֵין מִתְכַּפֵּר בְּאַחַת מֵאֵלֶּה אֵין מִתְכַּפֵּר בְּכֻלָּן. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא וְלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי, אֶלָּא כֹּהֵן מָשִׁיחַ וְנָשִׂיא חַיָּבִין קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד עַל שְׁמִיעַת קוֹל וְעַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם וְעַל טָמְאַת מִקְדָּשׁ כְּדְמוּכָח לְקַמָּן בְּמַתְנִיתִין. וְהָא דְתָנִינַן אֵין חַיָּבִין עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל וְכוּ' דְּמַשְׁמַע לֹא בֵּית דִּין וְלֹא כֹּהֵן מָשִׁיחַ, הַיְנוּ אֵינוֹ חַיָּב פָּר הַבָּא עַל שְׁאָר מִצְוֹת, אֲבָל חַיָּב קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד:

(ו) כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָן כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת, הַיָּחִיד מֵבִיא כִּשְׂבָּה וּשְׂעִירָה, וְהַנָּשִׂיא שָׂעִיר, וּמָשִׁיחַ וּבֵית דִּין מְבִיאִין פָּר. וּבַעֲבוֹדָה זָרָה, הַיָּחִיד וְהַנָּשִׂיא וְהַמָּשִׁיחַ מְבִיאִין שְׂעִירָה, וּבֵית דִּין פַּר וְשָׂעִיר, פַּר לְעוֹלָה וְשָׂעִיר לְחַטָּאת.

וּבַעֲבוֹדָה זָרָה הַיָּחִיד וְהַנָּשִׂיא וְהַמָּשִׁיחַ מְבִיאִין שְׂעִירָה. בְּפָרָשַׁת שְׁלַח לְךָ (במדבר טו) בְּקָרְבַּן עֲבוֹדָה זָרָה כְּתִיב וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה וְגוֹ' וְהִקְרִיבָה עֵז, וּכְתִיב בַּתְּרֵיהּ תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם, הִשְׁוָה אֶת כֻּלָּן לְקָרְבָּן זֶה:

(ז) אָשָׁם תָּלוּי, הַיָּחִיד וְהַנָּשִׂיא חַיָּבִין, וּמָשִׁיחַ וּבֵית דִּין פְּטוּרִים. אָשָׁם וַדַּאי, הַיָּחִיד וְהַנָּשִׂיא וְהַמָּשִׁיחַ חַיָּבִין, וּבֵית דִּין פְּטוּרִין. עַל שְׁמִיעַת הַקּוֹל וְעַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם וְעַל טָמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, בֵּית דִּין פְּטוּרִין, וְהַיָּחִיד וְהַנָּשִׂיא וְהַמָּשִׁיחַ חַיָּבִין, אֶלָּא שֶׁאֵין כֹּהֵן גָּדוֹל חַיָּב עַל טָמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. וּמָה הֵן מְבִיאִין, קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַנָּשִׂיא מֵבִיא שָׂעִיר.

אָשָׁם תָּלוּי. עֲבֵרוֹת שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָן כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתָן חַטָּאת קְבוּעָה, חַיָּבִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁלָּהֶן אָשָׁם תָּלוּי, כְּגוֹן כִּשְׁנֵי זֵיתִים, אֶחָד שֶׁל חֵלֶב וְאֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן, וְאָכַל אֶחָד מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל: **וְהַמָּשִׁיחַ וּבֵית דִּין פְּטוּרִין.** דִּכְתִיב בְּקָרְבַּן צִבּוּר (ויקרא ד) וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת וְהִקְרִיבוּ, אֵין חַיָּבִין קָרְבָּן אֶלָּא עַל הוֹדַע. וּמָשִׁיחַ כְּבֵית דִּין: **אָשָׁם וַדַּאי.** חֲמִשָּׁה אֲשָׁמוֹת הֵן שֶׁבָּאִין עַל הַוַּדַּאי, אֲשַׁם מְעִילוֹת, אֲשַׁם גְּזֵלוֹת, אֲשַׁם נָזִיר, אֲשַׁם מְצֹרָע, אֲשַׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה: **הַיָּחִיד וְהַנָּשִׂיא וְהַמָּשִׁיחַ חַיָּבִין.** שֶׁכָּל אֵלּוּ מַעֲשֶׂה יָחִיד הֵם, לֹא שְׁנָא הֶדְיוֹט וְלֹא שְׁנָא מָשִׁיחַ וְנָשִׂיא: **וּבֵית דִּין פְּטוּרִים.** שֶׁאֵין לְהוֹרָאַת בֵּית דִּין עֵסֶק בָּהֶם, וְאֵין אָשָׁם בָּא עַל הוֹרָאַת בֵּית דִּין: **אֶלָּא שֶׁאֵין כֹּהֵן גָּדוֹל חַיָּב עַל טָמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן.** טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דִּכְתִיב בְּטָמְאַת מִקְדָּשׁ (במדבר יט) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִתּוֹךְ הַקָּהָל, מִי שֶׁחָטְאוֹ שָׁוֶה לַקָּהָל, יָצָא כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵין חֶטְאוֹ שָׁוֶה לַקָּהָל. שֶׁהַקָּהָל כָּל מִי שֶׁנִּכְנָס מֵהֶן לַמִּקְדָּשׁ שׁוֹגֵג, אוֹ עָבַר עֲבֵרָה בְּשׁוֹגֵג, חַיָּב עַל שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה בִּלְבַד, וְכֹהֵן מָשִׁיחַ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הֶעְלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה, כְּדְמוּכָח לְעֵיל בְּפִרְקִין. וְאֵין הֲלָכָה

כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, אֶלָּא כֹּהֵן גָּדוֹל מֵבִיא קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד אַף עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו: **רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר הַנָּשִׂיא מֵבִיא שָׂעִיר.** עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, לְפִי שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת, כַּדֶּרֶךְ שֶׁהוּא מֵבִיא שָׂעִיר עַל שְׁאָר מִצְוֹת שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָן כָּרֵת. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר, דְּכֵיוָן דְּאֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו חַטָּאת קְבוּעָה, אֵין הַנָּשִׂיא מֵבִיא אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁהַיָּחִיד מֵבִיא:

השיעור השבועי - פרשת יתרו

כינוס ילדים ה"י שבט

י"ח שבט תשס"ז - רמת אביב

ערב טוב לכולם. היום אנחנו בין **טו** בשבט (שבת שעברה) ל-**כב** שבט (שבת הבאה). השבת הקרובה, שבת "יתרו" בה קוראים עשרת הדברות, זה היארצייט של הרבנית חיה-מושקא (שודאי יש כאן כמה בנות שקרויות על שמה, ובע"ה שיהיו הרבה "חיה מושקא" - חיה זה לשון חיים ומושקא זה חיה שממנה יש בושם, שם מאד יפה). מה שמענין שבאותו יום יש הילולא של אחד מגדולי צדיקי החסידות, שבהשגח"פ שמו כשם הרבי - מ"מ. יש בתולדות החסידות הרבה צדיקים שנקראו בשם זה. הרבי שלנו נקרא כך על שם הרבי הצמח-צדק, אך הוא עצמו נקרא כך על שם רבי מ"מ מהורודוק (מויטבסק), שהיה גם אצל הבעל שם טוב ובעיקר היה תלמיד המגיד ממעזריטש, והיתה תקופה שאדה"ז היה כמו תלמיד-חבר שלו, כמו חסיד שלו, ולכן הוא קרא לנכדו על שמו. אבל יש עוד הרבה צדיקים של החסידות שנקראו בשם הזה, מנחם-מענדל - יתכן שזה השם הכי נפוץ בין הצדיקים בדרך הבעל שם טוב - ואחד הכי חשובים זה הרבי מקוצק. כל אחד צריך להכיר שיש חסידות מאד חשובה וחזקה, א קוצקער חסידים, והיארצייט שלו בדיוק באותו יום של יארצייט הרבנית, כב שבט. זה גם מאד מאד מענין שאותו צדיק, הרבי מקוצק (שתיכף נסביר של מי הוא היה תלמיד וכו'), היה באותו דור של הצמח-צדק, והיות שקראו לשניהם באותו שם ממש היתה התבטאות (שלו או של תלמידיו) ש"מ"מ - מ"מ לגזרה שוה" (ג"ש - שלומדים ממלה משותפת). היה להם שם דומה, וחיו באותו דור ממש, וכנראה היה גם דרך דומה בעבודת ה' (אם כי כל אחד התבטא בסגנון אחר, שהרי "אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד" - כל צדיק גדול בסגנונו שלו, אך בפנימיות מכוונים לאותו דבר), ולכן אמרו "מ"מ - מ"מ לג"ש".

יש סיפור להמחיש זאת, שהקוצקער מאד העריך את הרבי הצמח-צדק, ופעם אחת הוא שלח לו מכתב - מכתב ממ"מ מקוצק למ"מ מליובאוויטש - עם שאלה בעבודת ה'. זה שצדיק כל כך גדול, שיש לו הרבה שנים של עבודת ה', ישאל רבי בן גילו ודורו איך עובדים את ה' - זה עצמו חידוש. נעשה הפסקה קצרה ונספר מי הרבי של קוצק, ולפני כן - מי תלמידיו. היום לא כל כך שומעים על חסידי קוצק, אך כולם שמעו על חסידי גור - גור זה ההמשך של קוצק (היום זה אולי החסידות הכי גדולה במספרים). הרבי של הקוצקער היה הרבי ר' בונים מפרשיסחא (רבי מאד מיוחד, שבע"ה נספר עליו סיפורים), והרבי שלו היהודי הקדוש מפרשיסחא (עוד צדיק גדול), והרבי שלו החוזה מלובלין, והרבי שלו זה רבי אלימלך מליז'נסק, והרבי שלו המגיד והרבי שלו הבעל שם טוב - שבעה דורות, והוא התבטא על עצמו שהוא "דור השביעי" לבעש"ט. עכ"פ, הוא שלח מכתב לצמח-צדק עם שאלה בעבודת ה', ומי שהביא את המכתב היה כמה מחסידיו הגדולים (פעם לא שלחו רק דואר, אלא הביאו אישית). כשחסידיו הגדולים הגיעו לליובאוויטש חסידי חב"ד קצת זלזלו בהם, כי בחב"ד נוהגים להתפלל באריכות - לא אומרים את המילים בסידור מהר, אלא כל מילה כמו פנינה, אומרים לאט

כמו שסופרים יהלומים אחד-אחד לאט-לאט - מתבוננים וחושבים על ה' מאד עמוק בכל מילה שאומרים. בקוצק, ותיכף נסביר למה, הדרך היתה הפוכה - להתפלל מאד מהר, אבל בעצמה גדולה, בכח מאד מאד גדול. אי אפשר להחזיק כח כזה אדיר הרבה זמן, ובגלל שהעצמה היתה כל כך גדולה בתפלה התפללו מאד מהר. כשחסידי ליובאוויטש ראו שהתפללו מאד מהר זה לא מצא חן בעיניהם, וזלזלו בחסידי קוצק, אך פעם הצמח-צדק יצא והזהיר את חסידיו (היינו אותנו, חסידי חב"ד) שח"ו לא יזלזלו בתפלתם - יש להם את הדרך שלהם, שהיא גם דרך קדש, והם קבלו זאת מהרבי שלהם. זה סיפור צדדי, שמלמד אותנו שאף פעם לא צריכים לזלזל במישהו אחר איך הוא עובד את ה'. אנשים קטנים לא יודעים מה קורה בלבו של הזולת, אך צדיקים גדולים כן - הם רואים שתתכן כוונה טהורה בלב באופני עבודה שונים, ואסור לזלזל.

המכתב שהה כמה זמן, עד שהצמח-צדק התפנה לכתוב לו מכתב באריכות - הוא כתב לו מכתב עם תשובה מאד ארוכה, על דרך חסידות חב"ד, כתשובה לשאלה ששאל. הוא שלח זאת עם אותם חסידי קוצק, וכשזה הגיע לקוצק בחזרה, כשהרבי מקוצק פתח את המכתב וראה שהוא ארוך ודאי למד אותו בעיון, ומאד נהנה מזה, אבל התבטא לחסידיו - מה שבליובאוויטש כותבים בעומק ואריכות, מאמר מאד ארוך של חסידות, אצלנו כותבים ואומרים את זה בשלוש שורות (כמו ביחס לתפלה - אריכות מול קיצור). התבטא ששאלתי שאלה וקבלתי תשובה מאד טובה, אך מה ששם מאמר ארוך אצלנו זה כמה שורות. באותו דור היה גם הרבי מאמשינוב, וכששמע את הסיפור הזה אמר - ואצלנו אומרים זאת במילה אחת. מה הכי שייך לכולם? מה הכי טוב? כדי שבאמת יגיע לכולם, ונבין את זה טוב טוב, זה הדרך של חב"ד. יש צדיקים גדולים שיכולים לצמצם, לעשות בהרבה עצמה - כמו שפותחים רדיו ושמים בעצמה רבה, אי אפשר להאזין זמן רב. כך במ"ת כתוב שבתחלה ה' אמר הכל יחד, אך לא הבינו, ולכן ה' היה צריך לחזור לאט-לאט. לשלש הבחינות של אמשינוב-קוצק-ליובאוויטש זה נקודה-קו-שטח (או נקודה-ספירה-פרצוף).

עוד סיפור שמדגיש זאת: כתוב שהרבי מקוצק היה כמו בית שמאי - הסוברים שביום ראשון של חנוכה מדליקים שמונה נרות, ואחר כך "פוחת והולך". כך בעבודת ה', להתחיל עם כל כח המדות, ואחר כך לרדת. אנו פוסקים כבית הלל - שמתחילים מעט ואז מתגברים. ענין זה הוא ההבדל בין קוצק לליובאוויטש - כמו ב"ש וב"ה, אם כי שניהם מתכוונים רק אל ה' לבדו. יש סיפור שהרבי מקוצק שמע פעם יהודי נאנח קשה על איזו צרה - הוא ראה שזו אנחה אמיתית, התפעל מזה, ואמר שזה עושה אצל הקב"ה פעולה גדולה. היהודי שמע זאת, אז נאנח שוב - ואז אמר לו "זה כבר לא, זה שקר", כי אתה עושה זאת כי אמרתי שהאנחה הראשונה היתה משהו גדול בשמים. זה סיפור שמדגיש שמה שעושים באמת, מתוך הלב, בלי לחשוב מה שזה עושה בשמים - זה דבר גדול. אם חוזרים על זה סתם, כי חושבים שזה חשוב, זה כבר שקר. זה גם כמו בית שמאי - להתחיל עם הכח, ואז להמשיך.

אז מוסר השכל: שאסור לזלזל באף דרך בעבודת ה', רק צריך להבין ההבדל בין השיטות. זה נקודה-קו-שטח, והשיטה שלנו זה חב"ד - זה שטח, זה פרצוף. צריך להתפלל שיבוא משיח, ונלך לקראתו - כל חסידים בעקבות הרבי שלהם.

לוח הילולא דצדיקיא לשבוע פרשת יתרו

יום ראשון, י"ד שבט

הרה"ק רַבִּי יְחִיאֵל בהרה"ק ר' שְׂרָגָא פַֿיְיבוּשׁ דַאנְצִיגֶר מֵאֶלֶכְסַנְדֶּר (תרנ"ד)

הרה"ק רַבִּי אַרְיֵה לֵייבוּשׁ ב"ר יוֹסֵף זְכַרְיָה מְנַחֵם לִיפְשִׁיץ מֵאַפְטָא בַּעַל 'יִשְׂמַח צַדִּיק' (תרפ"ט)

יום שני, ט"ו שבט

הרה"ק רַבִּי נְחֶמְיָה הַלֵּוִי בהג"ר אַבְרָהָם גִּינְצְבֶּערג מִדָּאבְּרָאוּנָא בַּעַל 'דִּבְרֵי נְחֶמְיָה' (תרי"ב)

הרה"ק רַבִּי יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף בהרה"ק ר' יַעֲקֹב נַפְתָּלִי הִירְץ לַאבְּין מִזִּידִיטְשׁוֹב (תרס"ב)

הרה"ק רַבִּי שְׁלֹמֹה יְהוֹשֻׁעַ דָּוִד בהרה"ק ר' יַעֲקֹב אַרְיֵה מֵרַאדְזִימִין (תרס"ג)

יום שלישי, ט"ז שבט

הרה"ק רַבִּי אָשֵׁר צְבִי ב"ר דָּוִד מֵאוֹסְטְרָהָא-קָארִיץ בַּעַל 'מַעְיַן הַחָכְמָה' (תקע"ז)

הרה"ק רַבִּי אַרְיֵה יְהוּדָה לֵייב בהרה"ק ר' יוֹנָה מֵאוֹסְטְרָהָא (תקפ"ט)

הרה"ק רַבִּי שָׁלוֹם מָרְדְּכַי הַכֹּהֵן ב"ר מֹשֶׁה שְׁבַדְרוֹן מִבֶּערזַ'אן - הַמַּהַרְשַׁ"ם בַּעַל 'דַּעַת תּוֹרָה' (תרע"א)

יום רביעי, י"ז שבט

הגה"ק רַבִּי מֹשֶׁה ב"ר שְׁלֹמֹה מִקִּיטוֹב בַּעַל 'דִּבְרֵי מֹשֶׁה' (תצ"ח)

הרה"ק רַבִּי יְחֶזְקֵאל בהרה"ק ר' צְבִי הִירְשׁ מִקָּאזְמִיר בַּעַל 'נֶחְמָד מִזָּהָב' (תרט"ז)
הגה"ק רַבִּי חַיִּים בהג"ר יַעֲקֹב פַּלַאגִ'י, אַבַּ"ד אִיזְמִיר בַּעַל 'מוֹעֵד לְכָל חַי' (תרכ"ח)

יום חמישי, י"ח שבט

הרה"ק רַבִּי רְאוּבֵן הַכֹּהֵן כ"ץ מִוִּוּלָאשְׁצָאוָוא (תקס"ז)

יום שישי, י"ט טבת

הרה"ק רַבִּי שְׁמוּאֵל בהרה"צ ר' יְחִיאֵל מִיכְל אַהֲרֹן מִפְּשִׁלוֹנִים בַּעַל 'דִּבְרֵי שְׁמוּאֵל' (תרע"ו)

שבת קדש, כ' שבט

הרה"ק רַבִּי חַיִּים דָּוִד ב"ר יִשָּׂכָר בֶּער בֶּרְנְהַרְד מִפִּיעֶטְרְקוֹב (תרי"ח)

רבי נחמיה מדוברובנה | יומא דהילולא - ט"ו בשבט

אהוב את המלאכה

ר' נחמיה הלוי בירך-גינזבורג מדוברובנה נולד בט"ו בשבט התקמ"ח, לאביו ר' אברהם בירך חסיד האדמו"ר הזקן. היה מחסידי האדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי והצמח צדק. בזווג שני נשא את נכדתו של אדה"ז, גיטא רחל. נודע כלמדן עצום בנגלה ולמד בחברותא עם הצ"צ. תשובותיו נדפסו בספו 'דברי נחמיה' כמו כן כתב הגהות ואף כמה סימני השלמה לשו"ע אדה"ז. נפטר בט"ו בשבט התרי"ב, ביום הולדתו השישים וארבע.

***

כשהתחתן הצמח צדק, בגיל ארבע עשרה, קבל לנדוניא סכום של 300 רובל כדי להתחיל לבנות את חייו. מה עושים עם הכסף? היה לו חבר בן 15, ר' נחמיה, שגם לו יש כסף להשקיע. שניהם רצו לקיים את הוראת הרמב"ם לא להתפרנס מלימוד תורה, והחליטו להקים מפעל לייצור חותמות שעוה. תוך כדי עבודת שני האברכים במפעל, עסקו תמיד בתורה. פעם אחת היו שקועים בסוגיא ולא הבחינו שדוד השעוה רותח ועולה על גדותיו. שריפה פרצה וכל המפעל נשרף. בכך נגמר פרק זה של מפעל החותמות וכל הכסף ירד לטמיון. אחר כך הקים ר' נחמיה מפעל טליתות ממנו התפרנס בכבוד כל חייו.

***

הרושם הראשוני מן הסיפור הוא ששני הידידים הם רחפנים חסרי תקנה... כך באמת ראוי שיהיה גדול בתורה, המקיים "באהבתה תשגה תמיד". למרות זאת, ניתן לראות באופיו של ר' נחמיה קו מעשי מאוד: ראשית הוא פוסק, 'בעל נגלה'. שנית, בעוד ידידו נעשה לרבי והתפרנס מן הסתם מכספי חסידיו, ר' נחמיה לא ויתר על השאיפה להינות מיגיע כפיו ומצא לו עסק קדוש ומכניס כאחד. הוא אף אהב להזדהות עם מלאכתו ולא עם רבנותו, ומספרים שהוסיף פעם מספר שורות בסוף תשובה הלכתית שכתב רב אחר וחתם: "נחמיה החרושתן". ר' נחמיה אף אסר על בנו להדפיס את חידושיו, אלא שלאחר שנים נכנע הבן ללחצו של הרבי הצמח צדק והדפיס את שו"ת "דברי נחמיה".

כדרכנו, נקשור בין ר' נחמיה אוהב המלאכה ל'נחמיה' קדום יותר - נחמיה בן חכליה, ממנהיגי שיבת ציון בימי הבית השני. בעוד רעהו, עזרא הסופר, היה איש רוח וספר, נחמיה הינו איש מעשה מובהק. עם הגעתו לירושלים הוא דואג לבניין החומה, ומתמודד עם התנכלויות הגוים שהתישבו באזור בזמן גלות בבל. למרות שמו המנחם, יש במעשי נחמיה הראשון משהו קשה ותכליתי. אולי בגלל תכונותיו אלו, מזוהה עזרא בכתבי האר"י עם משה רבנו, נותן התורה, ונחמיה עם המשיח, מתקן העולם.

לאחר פטירת האדמו"ר האמצעי, לא רצה ר' נחמיה לקבל עליו את מרות חברו הצמח צדק, עד שכעבור זמן מה חלם שאדמו"ר הזקן בא אליו ושאל אותו, 'נחמיה, למה אין לך רבי?'. כששאל: 'את מי אקח לרבי?'. השיב האדמו"ר הזקן: 'מנחם ינחמנו בהוה ובעתיד'. הוא הבין שהכוונה לצמח צדק, ששמו מנחם. קם בבוקר, רתם את העגלה ונסע לליובאוויטש, ומאז נעשה חסיד בבטול גמור.

המשפט שאמר האדמו"ר הזקן בחלום התפרסם בחב"ד, בפרט לאחר שהרבי הנוכחי (הנקרא על שם הצמח צדק) קיבל את הנשיאות. מנחם ינחמנו "בהוה" - הוא הצמח צדק, "ובעתיד" - הוא הרבי. אך אף כי לבסוף קיבל נחמיה את רבי מנחם מענדל כרבו, ניכר כי היחס הראשוני ביניהם הוא של ידידות פשוטה ושוויונית. לאור זאת, מעניין להתבונן בדברי 'נחמיה' שלישי, התנא רבי נחמיה, במחלוקתו על רבו, רבי עקיבא. הפסוק הפותח את שירת הים, "אז ישיר משה ובני ישראל... ויאמרו לאמר", מתפרש בגמרא כמתאר את תפקידי משה והעם בזמן השירה. רבי עקיבא הסביר כי על הים שר משה רבנו לבדו ברוח הקודש, וכל העם ענו לאחר כל פסוק "אשירה לה'": "כגדול המקריא את ההלל". [בקריאת ההלל בזמנם, קרא שליח הציבור לבדו והציבור ענה אחריו "הללויה"]. רבי אלעזר סובר כי בשירת הים שר משה רבנו, והעם חזרו על שירתו פסוק בפסוק: "כקטן המקריא את ההלל". קטן, שאינו יכול לשמש כשליח הציבור, יכול על כל פנים לקרוא את ההלל בפניהם כשהם חוזרים אחריו. רבי נחמיה לעומתם, מייחס את ההשראה האלוקית של השירה לכל ישראל: "כסופר הפורס על שמע". כשם שבתפילה היומיומית מתפללים כל הציבור כאחד והחזן רק פותח בתפילה, כך בשירת הים פתח משה רבנו, וכל ישראל הצטרפו מעצמם. שלוש הדעות הללו מסמנות קו ברור של צמצום הפער בין משה רבנו ועם ישראל, כאשר בקצהו עומדת דעת רבי נחמיה.

על מחלוקת זו מביא הרבי מליובאוויטש את אמרת הגמרא: "משה שקול כנגד כל ישראל". אולם בהמשך הגמרא שם ישנו ביטוי מקביל - "כל ישראל שקולים כמשה"! מהו בעצם ההבדל בין הביטויים? ההבדל אינו נעוץ במשמעות אלא במיקוד. כאשר מספרים על גדולת משה רבנו, השקול לשישים ריבוא, הרושם המתקבל הוא של חוסר חשיבות של ישראל בפניו. אולם אם גם הם שקולים כמותו, מתגלה עוצמתם של בני ישראל, המשקפים יחד את גילוי השכינה ממש כשם שעושה זאת אדון הנביאים. אם כן, בציר עליו ממוקמות דעות התנאים, רבי עקיבא מדגיש את גדולת משה ורבי נחמיה את מעלת ישראל.

ניתן לראות זאת כשוני בדעות, אולם בעומק ציר הסברות הוא ציר היסטורי - ציר צמיחתו של עם ישראל להשתוות למשה, ועמלו של משה לרדת מן ההר אל העם. משה רבנו בא אל עם ישראל בראשית התהוותו ונשא אותו על כפיו, וגלגולו האחרון, המשיח, ינהיג עם עתיק ובשל, בו "כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם". רבי עקיבא מזוהה בעיקר עם משה רבנו, ותלמידו רבי נחמיה שואף לראות כבר במשה את הנהגתו של המשיח. כך ר' נחמיה שלנו קיבל עליו רבי, אך חש את השוויון העתידי בין משה וישראל. הקשר של ר' נחמיה מדוברובנה למשיח, ולשני ה'נחמיה' המשיחיים שהזכרנו, בולט בסיפור פטירתו המיוחדת:

כל הלילה של יום הולדתו השישים וארבע, ישב ר' נחמיה כדרכו, בריא ושלם, וכתב תשובות. הוא היה משיב תשובות וכנראה רוב הלילות ישב וכתב. בבקר קם כרגיל והלך לבית הכנסת, שמע "ברכו" ו"קדושה" וקדישים, ואחר כך התפלל באריכות כדרכו. כשגמר להתפלל הסתלק פתאום.

גם הפתאומיות, כמו המעשיות, היא תכונה משיחית מובהקת: "פתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים". כבתנועת מטוטלת, הסתלקות פתאומית כשל ר' נחמיה מורידה אור

חדש לעולם, באותה הפתאומיות. זו התנועה של "רצוא ושוב" הנעה חליפות בין הרצון להסתלק מן העולם ולתת משקל לה' בלבד, ובין ההבנה כי העולם הוא חלק מהאמת האלוקית. זוהי גם התנועה בין משה רבנו לישראל, בין רבי עקיבא לרבי נחמיה. בזכות ר' נחמיה שהסתלק פתאום, יגיח פתאום אורו של משיח.

אחדות התורה

מָה מְאַחֵד אוֹתָנוּ? הַדֶּבֶק שֶׁמְּחַבֵּר אוֹתָנוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַתּוֹרָה. זֶהוּ הַחִבּוּר הָאֲמִתִּי. מֻמְלָץ מְאֹד - לִפְנֵי כְּשֶׁנָּה הִתְחַלְנוּ לִלְמֹד כָּל יוֹם פֶּרֶק תָּנָ"ךְ. אִם כֻּלָּם לוֹמְדִים אֶת פֶּרֶק הַתָּנָ"ךְ הַזֶּה, כַּמָּה שֶׁזֶּה כְּאִלּוּ חִיצוֹנִי - זֶה בְּהֶחְלֵט מְחַבֵּר. חוּץ מֵהַחָתָ"ת שֶׁל הָרַבִּי הַקּוֹדֵם, הָרַבִּי הוֹסִיף גַּם רַמְבָּ"ם, וְזֶהוּ הַחִבּוּר בֵּין הַחֲסִידִים, הַלִּמּוּד הַיּוֹמִי הַזֶּה. בִּשְׁבִילֵנוּ אֲנַחְנוּ הוֹסַפְנוּ כַּמָּה דְּבָרִים לֹא קָשִׁים. לֹא מְסֻבָּךְ: פֶּרֶק תָּנָ"ךְ (אֲנַחְנוּ הַיּוֹם בְּסֵפֶר אִיּוֹב, סֵפֶר הַפְּסִיכּוֹלוֹגְיָה הֲכִי חָשׁוּב בַּתָּנָ"ךְ), וּפֶרֶק מִשְׁנָה (שָׁבוּעַ הַבָּא מְסַיְּמִים חֲגִיגָה, סוֹף סֵדֶר מוֹעֵד, וּמַתְחִילִים סֵדֶר נָשִׁים). לְדַעְתִּי, מְאֹד מְאֹד רָצוּי שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב כָּאן יִלְמַד אֶת גַּם אֶת הַחָתָ"ת, וְגַם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. זֶה בֶּאֱמֶת מְחַבֵּר, הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מְחַבְּרִים אוֹתָנוּ בְּיַחַד.

[מתוך שיעור ב"ד אייר תשפ"ג]

